

Donkere gangen

Donkere gangen

*Verzwegen misbruik binnen de muren
van onze kloosters en abdijen*

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

RIK DEVILLÉ

Sonnet

*De monnik zit in 't hoge vensterraam
en tuurt de nacht in waar de wolken jagen,
maan en sterren lijken op drift geslagen,
rennen in blauwe wakken af en aan.*

*Het slaapkleed strak over de naakte benen
vlijt hij op opgetrokken knie een wang
In veel te diepe diepten starend, bang
en verbijsterd – een aanvang van verstenen.*

*Een zachte schemer hangt om de dortoir,
soms kan hij 't kreunen van een slaper horen,
een bed dat kraakt achter de dunne wand.*

*En vreemd ontroerd door zondigheid, gevaar
en eeuwigheid weet hij zich plots verloren
als hij de stap hoort van de superior.*

De meeste namen en locaties in dit boek zijn veranderd om privacyredenen. De echte namen en locaties zijn de auteur bekend.

Inleiding	9
De nasleep van ‘ <i>Godvergeten</i> ’	15
1. Misbruik in onze abdijen en kloosters	23
Bernard: jarenlang verkracht in zijn abdij	27
Trikke: aangerand op bezinning	34
Kloosterzuster Anne: slachtoffer van abt en pesterijen	38
Uitbuiting van nonnen: van alle tijden	52
2. Het hallucinante verhaal van Peter	57
De donkere gangen van het abdijleven	59
De roeping en de verkrachting	61
Het misbruik blijft duren	66
Het misbruik komt aan het licht	70
Verraad en opnieuw misbruikt	73
Schuld en boete	80
Het exorcisme te veel	84
Het uittreden	91
De slag om de wijn	95
De uitbarsting van de Vesuvius	101
Alle monniken zijn gelijk, maar...	106
Een nieuwe verkrachter	111
De bom ontploft	121
De vijf demonen	126
Een moeilijke beslissing	140
Tijd voor actie	148
3. Oorzaken en oplossingen	157
Het kwaad van het celibaat	159
Waar kunnen slachtoffers terecht?	180
De onaantastbare vaderfiguur in de Kerk	183
De doofpot	188

Inleiding

Het is mei 1969. Ik ben 25 en sta, na een traject van zes jaar in het seminarie van Mechelen, op een maand van mijn priesterwijding. Een uitgelezen groepje seminaristen vertelt me samenzweerderig dat ze ‘het’ gaan doen. Het, dat is stiekem deelnemen aan een zogenaamde Esula, een gemengd en gewaagd dansexperiment voor toekomstige geestelijken in een Brabantse abdij.

Ik heb nog nooit in mijn blootje rondgelopen, tenzij in mijn eigen kot of in het bad van het seminarie van Mechelen. Zo’n Esula is ook niet meteen iets voor iemand die net de laatste rechte lijn naar het heilig priesterschap is ingeslagen. Bovendien: dit is enkel iets voor durvers en niet voor doetjes. En ik, ik ben een doetje. Of toen toch.

De verhalen die mij de daaropvolgende dagen bereiken worden enkel maar in beperkte kring beetje bij beetje ontbloot. De gesprekken verlopen eerder gedempt en zijn niet bestemd voor preutse zielen. Er is sprake van zwierende schapulieren en habijten, maar ook van slipjes en beha’s. Enfin, een mini klerikaal-Vlaamse versie van Woodstock 1969. Al moet men zich er nu ook weer niet te veel van voorstellen: voor zonsopgang lag iedereen naar verluidt weer in zijn eigen bed te snurken alsof zijn leven ervan afhing.

Maar het is niet omdat verboden activiteiten ’s nachts in alle donkere plaatsvinden dat ze niet kunnen beschenen worden door de alom spiedende zaklamp van de seminariesurveillant. *Der Feind hört und sieht mit!*

Er komt een spoedvergadering van. De uitspraak is vernietigend voor de twee hoofdrolspelers. De priesterwijding van een van hen wordt stante pede met twee jaar uitgesteld. De tweede wordt nog zwaarder bestraft voor zijn experiment: hij krijgt meteen de eeuwigdurende suspensie. Concreet: 'Bel naar je papa dat hij je schamele seminarie-inboedel maar komt ophalen.'

Maar niet elke seminarist is, zoals ik, van gewone komaf. De ene gestrafte heeft een rijke landerijpachter als vader. De andere is de zoon van een politicus uit een universiteitsstad. De onderhandelingen tussen de directie van het Bisschoppelijk Seminarie en de ouders slepen lang aan, tot kerstavond, maar eindigen in een minnelijke schikking. De ene 'dader' krijgt strafvermindering: een jaar uitstel van wijding. De tweede krijgt twee jaar uitstel. Niets aan de hand dus voor de buitenwereld, want het uitstel wordt netjes uitgelegd als 'onze zoon gaat zich nog enkele jaartjes specialiseren in de theologie aan de Leuvense universiteit'.

Intussen zijn wij meer dan een halve eeuw later. Het dansritueel is voor de betrokkenen allicht een zeer vage maar amusante herinnering. Beide gestraften genieten intussen al een tijdje van hun welverdiende rust. De ene als erevicaris van een bisschop, de andere als monseigneur in soutane met in het rood afgeboorde knoopsgaten in de toga. Hij vulde zijn pensioendagen met het helpen uitkeren van honderden financiële vergoedingen voor slachtoffers van seksueel misbruik door collega-priesters en paters. Ach ja, ik vergeet bijna nog iets: de toenmalige seminariedirecteur heeft later nog vele jaren als bisschop mogen optreden. Hij werd op latere leeftijd door paus Benedictus XVI aangesteld tot Kapelaan van Zijne Heiligheid de Paus voor zijn vele devote verdiensten.

Waarom ik u dit eerder banaal voorval vertel? Omdat de zaken die sommige geestelijken hebben uitgespookt en die in dit boek aan bod komen van een heel andere orde zijn. Maar die daders werden nooit gestraft, zelfs niet pro forma, zoals onze twee voorname dansers.

Maar voor ik in die onverkwikkelijke verhalen duik, die ik gebaseerd heb op gesprekken met verschillende slachtoffers, wil ik eerst nog even terugblikken op het programma dat Vlaanderen beroerde: *Godvergeten*.

De nasleep van *‘Godvergeten’*

Dit boek verschijnt zo'n jaar na de tv-reeks *Godvergeten*, het programma dat in september 2023 te zien was op de Vlaamse zender Canvas en kort daarna ook het Nederlandse en Waalse scherm zou halen. Zowel de Franstaligen als onze noorderburen was het immers niet ontgaan dat *Godvergeten* bij de Vlaamse kijker was ingeslagen als een bom.

Nochtans bevatte deze vierdelige documentaire an sich geen nieuwe feiten: het programma was gebaseerd op mijn boek *In naam van de Vader*, dat in 2019 was verschenen en dat 101 getuigenissen over seksueel misbruik in de Kerk verzamelde. Het was – zo dacht ik althans – het sluitstuk van een vier decennia durende strijd die ik samen met enkele medestanders had gevoerd voor de erkenning van het leed van letterlijk duizenden Vlamingen die als kind aangerand of verkracht waren door geestelijken. Een strijd die was begonnen in 1992, toen mijn debuutboek *De laatste dictatuur* leidde tot een eerste reeks getuigenissen. Met de loop der jaren groeide hun aantal aan, tot mijn kelder letterlijk vol stond met dossiers van seksueel misbruik.

Elk dossier staat voor één mens, zei ik in *Godvergeten*. Iets wat de Kerk maar niet leek te begrijpen. Er werd decennialang geminimaliseerd, weggekeken, of zelfs erger: gesaboteerd. Slachtoffers werden ontmoedigd om een klacht in te dienen: daders werden beschermd.

In 2010 leek het tij te keren, toen bekend werd dat ook de Brugse bisschop Roger Vangheluwe zich aan kinderen had vergrepen. Toen hij het vervolgens in een berucht interview schaamteloos over een ‘relatietje’ met zijn

neefje had en het jarenlange misbruik zo relativeerde, was de verontwaardiging in Vlaanderen groot.

Bisschop Roger Vangheluwe werd naar 'het verborgene' gestuurd, maar bleef verder ongemoeid. Hij ging letterlijk leven als God in Frankrijk, met een riant pensioen. Er kwamen een parlementaire commissie, arbitrage en opvangpunten, maar de steekvlam van de verontwaardiging bleek kort, de dading was een pruts. De slachtoffers bleven in de kou. Ze voelden zich niet gesteund. Niet door de Kerk, niet door de politiek, niet door het grote publiek.

Tot 2023 en *Godvergeten*. Alles begon met regisseuse Ibbe Daniëls die een kort krantenbericht las over een slachtoffer van seksueel misbruik dat uit het leven was gestapt. Ze sprak er met researcher Ingrid Schildermans over. Samen lazen ze mijn boek *In Naam van de Vader*. 'We konden niet geloven dat er zo weinig aandacht voor was. We vonden het hoog tijd dat de overlevers, die vaak decennia gezwegen hebben, eindelijk het woord kregen,' zei Schildermans. Het duo nam contact met me op en samen probeerden we slachtoffers te overtuigen om voor een camera te getuigen. Dat was niet evident. Er was nog veel schaamte. En angst. Angst om een stempel te krijgen of om niet geloofd te worden. Sommige overlevers hebben het zelfs hun eigen kinderen nooit verteld.

Ibbe Daniëls zei me later dat ze niet alleen verrast was door de gruwel van de feiten, maar ook door de impact op het leven van de slachtoffers. 'Het werkt door tot vandaag. Veel overlevers zijn gebroken mensen,' zei ze. Dat klopt helaas. Elk dossier is een gebroken mens.

We vonden uiteindelijk een twintigtal slachtoffers en familieleden bereid om voor de camera te getuigen. Onder hen ook Mark, de neef van Roger Vangheluwe. En het oudste nog levende slachtoffer dat ik kende, Eva Demoor, die in 1949 als veertienjarig meisje aangerand werd door een pater. Niet de geestelijke werd gestraft, maar zij, wegens 'ontucht en landloperij'. Heel haar leven streed ze om dat onrecht ongedaan te maken. Tevergeefs: ze stierf op 87-jarige leeftijd, zo'n jaar voor *Godvergeten* op

antenne ging. Ik vertelde haar verhaal postuum in mijn boek *Eva, één uit de godvergeten duizend*, dat eind oktober 2023 verscheen.

Eva heeft helaas niet meer de collectieve verontwaardiging meegemaakt die *Godvergeten* veroorzaakte. Zo'n miljoen Vlamingen keken naar het programma en werden razend. Er was het verhaal van de al overleden Eva. Maar ook dat van Linda, die van haar dertiende tot haar zeventiende misbruikt werd door een pater op een Brusselse school. Van Jean, die als weeskind op een internaat terecht kwam en van zijn tiende tot zijn zeventiende geregeld verkracht werd door drie Broeders van Liefde. En de zovele anderen. Ze stonden al opgetekend in mijn boek, maar nu kregen ze een gezicht en een stem. Een gezicht dat pijn toonde, een stem die kraakte. Die stiltes liet.

De moed die deze mensen getoond hebben door hun trauma's open en bloot te delen, is bewonderenswaardig. En betekende bijzonder veel voor de intussen al meer dan 1900 lotgenoten. Velen hadden nog nooit hun verhaal gedaan, tegen niemand. Tot dan. Mijn mailbox stroomde vol, mijn telefoon stond niet stil. Op een avond belde een man van 86 mij vanuit zijn auto. Hij was thuis met een smoes weggereden om zich aan de kant van een weg te parkeren en mij – een man die hij nog nooit ontmoet had en enkel van de media kende – telefonisch te contacteren. Zijn vrouw mocht zijn verhaal niet horen. Ook aan zijn kinderen en kleinkinderen had hij nooit iets verteld. Zo'n eerste contact is niet uitzonderlijk maar eerder de gewone gang van zaken.

Het publiek erkende deze keer eindelijk het leed van de slachtoffers. Massaal. Ze stonden niet meer alleen.

Maar opnieuw bleef de Kerk Oost-Indisch doof. Zoals het bekende aapje sloot ze niet alleen de oren maar ook de ogen en de mond. Bisschop Johan Bonny presteerde het zelfs tijdens een radio-interview te zeggen dat hij 'eigenlijk geen priester was geworden om dit nog te moeten opkuisen'. Arme bisschop Bonny. Later maakte hij bekend dat hij op doktersadvies stopte als 'referent', het officiële aanspreekpunt voor slachtoffers van seksueel misbruik in de Kerk in Vlaanderen. Het was emotioneel te zwaar

voor hem. Hij zou wel eens kunnen crashen, zei zijn dokter. Een begripvol woordje van zijn collega-bisschoppen kwam er niet.

Blij dat dit ‘slachtoffer’ doktersbegeleiding krijgt. Ik ken voldoende overlevers die zich dat niet kunnen veroorloven.

Blij ook dat bisschop Bonny toegeeft dat de getuigenissen aanhoren emotioneel zwaar is. Misschien kan hij dan nu ook eens toegeven dat het voor de overlevers emotioneel nog een pak zwaarder is om dit meegemaakt te hebben en heel hun leven te moeten meedragen? Of is de bisschop niet tot die empathie in staat? Hij kan zeggen: ik schrap die problemen uit mijn agenda. Iets wat de overlevers van het misbruik zich niet kunnen veroorloven.

Uiteindelijk maakten de Belgische bisschoppen in maart 2024 bekend dat Roger Vangheluwe zijn titel van bisschop verloor. Mijn reactie? *Too little, too late*. Reeds in 1997 stapte ik naar de toenmalige kardinaal Godfried Danneels om het misbruik door Vangheluwe aan te klagen. Er gebeurde niets. Toen het grote publiek dertien jaar later op de hoogte raakte van wat de Brugse bisschop allemaal had uitgespookt, gebeurde er opnieuw niets. Ook niet toen Vangheluwes slachtoffer een brief aan de paus schreef. Pas toen nog eens meer dan een decennium later de ophef rond *Godvergeten* maar niet wou gaan liggen, legden de bisschoppen Johan Bonny en Koen Van Houtte de zaak-Vangheluwe weer op tafel. Ze reden zelfs naar Frankrijk om met hem te praten. De tijd die ze daarvoor vonden, hadden ze helaas niet voor de slachtoffers. Dit was dan ook een afleidingsmanoeuvre. En het werkte: de media en de politiek sprongen erop. Terwijl het voor de slachtoffers maar een bijzaak was. Een symbooldossier. Want voor elke Vangheluwe die na decennia treuzelen ocharme zijn titel verliest, lopen er tal van daders helemaal ongemoeid rond in kerken en kapellen. Zij blijven ongemoeid tevoorschijn komen, uitdagend zelfs doen ze dat op de verkiezingslijsten van de bisschoppelijke priesterraden. Dit voelt wrang aan. Temeer daar terwijl de Belgische bisschoppen pronken met hun ‘verwezenlijking’ – die er geen is, want Vangheluwe blijft als God in Frankrijk leven en is nog steeds deel van de Kerk – de slachtoffers nog steeds lijden en aan hun lot worden overgelaten.

‘Alsof je opnieuw gestraft wordt.’ Zo omschrijft Carla Gillis de papiermolen die komt kijken bij het proces om erkend te worden als slachtoffer van seksueel misbruik binnen de Kerk. Ze werd als tiener misbruikt door een priester. Veertig jaar later vond ze de moed om zich als slachtoffer te melden, dankzij *Godvergeten*. Haar aanvraag loopt nog. Ze heeft het gevoel dat ze alles zelf moet regelen, maar ze zet door. Kinderslachtoffers krijgen nu tenminste al steun van de samenleving, zelfs vanuit het parlement. Die maatschappelijke erkenning is nog niet even vanzelfsprekend voor hen die zich als jongvolwassene, als kerkelijke medewerker, seminarist, postulant, broeder of jonge zuster ten dienste hebben gesteld van die Kerk.

Nog te veel slachtoffers haken af. *De Standaard* bracht in februari 2024 de verhalen van Tom en Sander. De zeventiger Tom zocht tien jaar naar erkenning. Hij werd als kind misbruikt door een pater. Maar de congregatie van zijn dader stuurde hem van het kastje naar de muur. Uiteindelijk gaf hij het op. De vijftiger Sander werd jarenlang verkracht door medeleerlingen, die zelf verkracht werden door paters van het internaat waar ze verbleven. Toen het misbruik begon, betrapte een pater de medeleerlingen op heterdaad. ‘Hij zei alleen dat we al in de refter moesten zijn, en hij trok de deur van mijn kamer achter zich dicht. Daarmee was de kous af. Ik werd nog jarenlang misbruikt,’ vertelt Sander. Na herhaalde pogingen bij de geestelijken zelf, die steevast beantwoord werden met een brief van hun advocaat, stapte Sander naar een opvangpunt. Hij kreeg de boodschap dat zij de abdij zouden contacteren om een financiële tegemoetkoming te vragen. ‘Ik heb zes urologische operaties moeten ondergaan door het misbruik. Het geld zou nooit alle kosten dekken, maar was op z’n minst een erkenning van hun verantwoordelijkheid.’ Het draaide op een teleurstelling uit: ook tegenover het opvangpunt hield de abdij het been stijf. Voor Sander bewijst dat vooral dat de Kerk nog altijd systematisch de verantwoordelijkheid van zich af probeert te schuiven. Iets wat vele slachtoffers zullen beamen. Als het al zo moeilijk is om voor je rechten op te komen omdat je ooit als kind of jongere bent misbruikt, hoe verlamdend moet het dan niet zijn voor mensen die als jongvolwassene werden misbruikt, om deze gerechtvaardigde strijd aan te gaan?

De getuigenissen van tal van minderjarige slachtoffers zijn intussen gebundeld in het verslag van de parlementaire onderzoekscommissie van het federaal parlement van 2023-2024 en in het verslag van de Bijzondere Commissie van het Vlaams Parlement dat terzelfder tijd hierover betrokken partijen hoorde. Beide commissies kwamen er na *Godvergeten*. Moet er soms eerst een *Godvergeten II* komen eer de samenleving ervan overtuigd geraakt dat dit een geschiedenis is geweest die ook volwassenen hebben moeten meemaken?

Voorlopig hebben beide commissies weinig zoden aan de dijk gezet. De meeste slachtoffers staan nog steeds in de kou. Ja, ze voelen zich nu gehoord, maar nog steeds niet erkend. Ik had, eerlijk gezegd, niets anders verwacht. Het belangrijkste doel – dat slachtoffers levenslang recht hebben op therapie – is nog niet bereikt. Daarom is al onze hoop gericht op het verderzetten van dit parlementair onderzoek na de opstart van het nieuw verkozen federale parlement en op het omzetten van de parlementaire aanbevelingen in de concrete uitvoering ervan.

Terugkijkend op alles wat er sindsdien gebeurd is, is *Godvergeten* voor mij een rollercoaster gebleken. Er is de blijheid en dankbaarheid voor de reacties van de kijker, evenals de dank voor het parlementaire initiatief om een onderzoekscommissie op te richten. De erkenning van enkele mensen die alsnog toegaven dat ik al die tijd gelijk had gehad om deze strijd te voeren. De titel *Mens van het Jaar 2023* van het weekblad *Knack*, dat doet iets met een mens, al vind ik dat die titel eerder aan de slachtoffers toekwam. Maar *Godvergeten* betekende voor mij ook massaal veel nieuwe getuigenissen via mail en telefoon, die telkens een grote indruk op me maakten. Maar helaas ook persoonlijke aanvallen. Een bekend kerkjurist beschuldigde me zelfs van grafschennis, enkel omdat ik begrip had getoond voor gevoelens van slachtoffers die zich ergerden aan de pronkgraven van hun daders. Lachwekkend, maar het werd wel gretig opgepikt door sommige media die het als een manier zagen om hun leescijfers op te krikken (wat men tegenwoordig clickbait noemt).

De kerkjurist had zichzelf bij mij thuis uitgenodigd, om mij daar te laten verklaren dat ik slachtoffers bijstond in het vandaliseren van de graven van

hun overleden daders. Hij was zo gretig aan het luisteren naar mijn ervaringen hierover dat hij niet eens beseftte dat ik hem verslag uitbracht van bezoeken aan de graven van daders die georganiseerd en bijgestaan werden door de mensen van het Opvangpunt van de Belgische bisschoppen en Religieuze Oversten. Gepolst naar dit verhaal in de parlementaire onderzoekscommissie van het federaal parlement deed het mij deugd Mia De Schamphelaere van het Opvangpunt der Vlaamse Religieuzen een zachte 'nee' te horen antwoorden op de vraag of ik, zoals de populaire kerkjurist had rondgestrooid in de media, slachtoffers aanzette tot het schenden van de graven van die criminele priesters, die veertienjarige meisjes hadden bezwangerd om ze daarna te verplichten het kind te vermoorden. Binnenpretjes kunnen soms deugd doen. Maar niet hier. De feiten zijn te overweldigend om er nog maar aan te denken hier een mediatiek spelletje van te maken. Mijn medeleven, professor.

De bisschoppen moeten zich geen zorgen maken: er zijn nog voldoende slippendragers in hun buurt.

Ernstiger was de beslissing van het aartsbisdom Mechelen-Brussel eind maart 2024 om de progressieve kerkgemeenschap Don Bosco van Buizingen, waar ik tot aan mijn pensioen in 2009 als priester actief was, niet langer als parochie te erkennen. Ook al ben ik bij mijn pensionering 25 kilometer verder weg in het Pajottenland gaan wonen. Ik blijf, zij het vanop afstand, betrokken bij deze warme gemeenschap, waar niet-gewijde maar wel toegewijde mannen én vrouwen de zondagsvieringen leiden. Dat bij het begin van de Goede Week de erkenning van deze mij na aan het hart liggende parochie werd ingetrokken, kan men bezwaarlijk toeval noemen. Het was een signaal naar mij en de mensen die me steunen. Maar het is vooral een poging om een waardevolle parochie kapot te maken, door haar financiële middelen te ontzeggen.

De paus zegt dat alle gelovigen actiever aan de Kerk kunnen bijdragen. Maar als ze dat dan daadwerkelijk doen, zoals in Buizingen, worden ze meteen aan de deur gezet. Misschien had de parochie van Buizingen nog gered kunnen worden indien ze een vergeten pedofiele priester had kunnen strikken om de parochie te leiden?

Maar de bisschoppen moeten zich geen illusies maken: Don Bosco Buizingen krijgen ze niet kapot. Er heerst een sfeer van oprechte evangelische inspiratie en verbondenheid. Mensen die er toevallig terechtkomen, zijn meteen onder de indruk.

In priesterlijke kringen krijg ik telkens het verwijt de Kerk af te breken, terwijl ik in feite alleen maar iets te lang ben blijven geloven in bisschoppen en priesters die kindermisbruik maar blauwblauw lieten of misdadigers zelfs uit de wind zetten.